

Peter Burke, **Kaj je kulturna zgodovina**. Ljubljana: Založba Sophia, 2007, 175 str.

Analizirana knjiga je delo zgodovinarja in pionirja na tem področju, Petra Burka, s katero je želel orisati predmet proučevanja kulturne zgodovine in njene probleme. Burke v njej jasno razglablja o nastanku tovrstne discipline, probleme pri proučevanju in nazadnje, vendar ne poslednje, njene pristope k obravnavanju določenega problema in prezentacij. Rezultat številnih študij strokovnjakov iz različnih znanstvenih področij in primerjav je označil knjižno delo Petra Burka za jasno in spontano napisano, polno nazornih prikazov in razlag ter namenjeno vsem, ki jih zanima tovrstna zgodovina in njeni izsledki na tem področju. Branje le-te je osnovano na predpostavki, da bralec že nekoliko pozna dogajanja na področju kulturnega zgodovinopisja in raziskovanja ter podaja zelo natančne in poglobljene poglede iz omenjene problematike. Bralec je skozi branje dela deležen postopnega prehajanja med poglavji, ki ga s pomočjo zelo konsistentne naracije in komparacij vodi v številne vpoglede »spopadanj« kulturnih zgodovinarjev iz različnih časovnih obdobjih.

Skozi branje dela Petra Burka lahko rečemo, da je delo zelo dobro osnovano, saj že v uvodu jasno pokaže, s čim se je srečeval na svoji poti raziskovanj in zbiranja podatkov, ko se je pogovarjal številnimi strokovnjaki s področja zgodovine in ne samo s kulturnimi zgodovinarji, ampak tudi strokovnjaki iz drugih sorodnih disciplin ter pri svojem delu upošteval tudi tiste, ki so želeli ostati anonimni. Posredovali so ogromno zakladnico čisto drugačnih pogledov na kulturno zgodovino. Uvod je namenjen razpravi o pomenu »kulturne zgodovine«, kjer Burke prikaže dvoumnost o definiciji kulturne zgodovine. »*Pepelka med disciplinami*«, kot ji sam pravi, je postala na nek način spotika številnih znanstvenikov, ker je bilo/je težko definirati njeno bistvo, kaj šele določiti ustrezne metode, s katerimi bo zadovoljila apetit po ustrezno definiranih strukturah o njeni nravi. Vrnitev k Burckhardtu in Braudelovi »totalni zgodovini« je Burke nakazal z dejstvom, da le-ta ne more obstajati, če ni fragmentirana in proučena po delčkih. Namen slednje je v tem, da prav na metodah konstruktivističnega pristopa, katerega velik zagovornik je tudi avtor sam, prikaže oz. obravnava še najbolj skriti košček »neskritega«. Po drugi strani pa prav ta fragmentacija struktur (bodisi političnih, zgodovinskih, umetniških ...) vzame tisti pridih strukturam, zaradi katerih jih le-te ustvarjajo tako posebne. Velik pomen fragmentacije Burke poudari v svojih primerih, ko pravi, da je »*shema postala zelo*

vzpodbudna za kulturne zgodovinarje, a tudi za druge.« V tem primeru gre pomen sheme v čisto drugo smer kot jo dojemajo mnogi kasnejši zgodovinarji, saj zaradi številnih posploševanj, kot jih je bil poln tudi Burckhardt, zakrijejo bistvo in sestvo ostane nejasno. Naloga vsake sheme naj bi bila, po navedbah psihologov, orodje, »s katerim si ljudje skušamo spomniti, ne pa pozabiti.« Brez sheme ostaja vsaka hipoteza nedokazljiva in s tem tudi (ne)opravičljivo nefluidna in nefleksibilna za vsakega, ki želi priti do percepcije v odnosu do identitete določene osebe/situacije v nekem zgodovinskem času. S stališča bralcev, ki prebirajo izsledke kulturnih zgodovinarjev, ne bi bilo prav, da spoznajo, kako neprimerne in neustrezne so metode raziskovanj v neupoštevanju konstruiranja shem, ali drugače »oživitev že splošno znanih trditev s pomočjo naracij ne prinese osvežitve in pomena/kulturnosti,« saj že ta postane neživa in krhka. Certeau-a »ponovna raba« bi bila na tem mestu neustrezna. Pripovedi, ki jih kulturni zgodovinarji pišejo, vključujejo različne poglede, ne smejo pa jih nekritično ponavljati.

Izdelava shem v postopku fragmentacij nas privede do vprašanja, kaj sploh naj bi kulturna zgodovina proučevala. Razhajanja v pogledu o definiciji kulturne zgodovine so včasih privedla do neracionalnosti? Če pogledamo zbrana dela kulturnih zgodovinarjev, opazimo, da je se je ta vtaknila v sleherno zgodovinsko dogajanje, v čisto vsako disciplino, kjer je začutila svojo pomembnost. Burke se zaveda, da »siciranje« na področju zgodovinopisja prinese tudi negativne učinke, toda brez tega ne gre. Tako kot je predmet proučevanja psihologije človeška psiha, pri ekonomiji gospodarstvo, medicini človeško telo, je pri kulturni zgodovini predmet proučevanja kultura, ali cela civilizacija. Že pri osnovnima definicijama »kultura« in »civilizacija« so se vrstile številne polemike. Ampak to ni bila ovira pri zgodovinarjih, da niso zajeli in predstavili svoj predmet raziskovanja. Avtor kot kulturni zgodovinar poseže po definicijah starih klasikov, vendar naredi korak dalje. Če odmislimo težavnost pri definiranju pojma kulture in civilizacije, kajti nekateri sta ju enačili, drugi spet so zagovarjali, da gre za dve različni strukturi, lahko rečemo, da ni nič narobe, če ju skušamo poenotiti v nekem momentu situacije. Naposled le govorimo o veliki egipčanski kulturi oz. civilizaciji, govorimo o dosežkih inkovske kulture, ki je bila le del latinskoameriške civilizacije, itd. Postavi pa se vprašanje, kdaj sploh lahko govorimo o »kulturi« oz. »civilizaciji«? Kot so že mnogi skušali dokazati svoja različna mnenja o njiju, so prišli do zaključka, da tudi kulturna zgodovina ne bo mogla poenotiti družbenih struktur in jih dobesedno umestiti v sklop definiranih pojmov. Toliko različic o širokem področju discipline privede do širokega spektra/pogleda na predmet proučevanja. Zato se Burke ni omejeval samo na proučevanje zgolj enega segmenta strukture zgodovine, ampak je predstavil dejstvo, da kulturna zgodovina posega na več različnih znanstvenih področij. Njegovo razlago pojmov ne bom obravnavala, želim samo prikazati Burkovo mišljenje o »jedru« proučevanja kulturne zgodovine. Zanj je bila kulturna zgodovina tista, ki mu je »dovolila« vstopiti v svet »ogromnosti«, v svet, kjer ni meja. Meje za zgodovinarje ne obstajajo. Obstajajo samo tedaj, kadar si jih zgodovinar sam postavi, in še te se večkrat pokrivajo z drugimi mejami. Govorimo lahko o trku meja ali o trku kultur, kot pravi Burke, ko govori o mejah med kulturami v 6. poglavju. Sam pravi:

»Meje so oder kulturnih srečanj.« K temu dodajam, da znotraj teh meja zgodovinar lahko ustvarja svoj mozaik resničnosti, svojo zgodbo. Toda, ali to potem omejuje (kulturne) zgodovinarje pri njihovem delu? Odgovor leži v spoznanju, da je pojem totalne zgodovine, kot jo je poimenoval Braudel, dosti bolj kompleksen kot se zdi. Res, da zgodovinske dogodke seciramo oz. jih proučujemo po delih, ampak poskusimo si zamisliti, kaj bi se dogajalo s kulturno zgodovino, če bi si postavila meje raziskovanja? To bi pomenilo, da bi ta postala zdolgočasena in popolnoma omejena, kar pa se ne sklada z vidiki njenih strokovnjakov in privržencev. Kako raziskati življenje afriškega plemena, ne da bi posegali v njegovo lastno identiteto? Kako razumeti vpliv oblačenja Ludvika XIV. na francosko družbo v 17. stoletju? Vprašamo se lahko tudi, ali se raziskovalci materialne kulture držijo samo svojega področja raziskovanja? Seveda ne, zato je toliko bolj jasno, da tudi kulturna zgodovina posega na druga področja, na področja sorodnih strok, onstran svojih meja. Kakšni pa bi bili rezultati, če bi Daniel Roche izvzel antropološke izsledke iz svojega dela *Kultura oblačenja*? Iz vsega podanega, lahko rečemo in se pridružimo Burku, da je »vsaka kultura našla svojega zgodovinarja«. Po tem takem ne moremo govoriti o homogenosti kulturne zgodovine kot so si jo sprva vsi predstavljali, danes govorimo o raznovrstnosti kulturne zgodovine, ki postaja drugi »laboratorij« vseh sorodnih znanstvenih disciplin. Burke uporabi sinonim »dežnika«, pod katerim se zvrstijo vse njene sorodne vede, od politične kulture do zgodovine telesa. Svojo trditev o kompleksnosti in »karakterju« kulturne zgodovine dokaže z naslednjim stavkom: »Zgodovinarji znanosti se sedaj zanimajo za prostore v laboratorijih ali predavalnicah anatomije, medtem ko zgodovinarji britanskega imperija proučujejo vojaška bivališča in letovišče hiše. Umetnosti zgodovinarji gledajo na galerije in muzeje kot na prostore in institucije obenem ...« Etosa mikrozgodovine se ne da skriti, kot se ne da spregledati široke palete raziskovalnega »igrišča«, kamor kulturna zgodovina poseže s svojim tako mnogoternim spektrom zanimanja. Prav pojav mikrozgodovine je eden izmed kazalcev, ki prikaže dejstvo, da ne gre zgolj za zgodovinski determinizem, znotraj katerega se sanje vsakega zgodovinarja šele pričenjajo, temveč gre za »raven« zgodovine, ki znotraj tako ogromnega prostora raziskovanja lahko razišče dogodek na tako majhni stopnji, da ta postane celota raziskovanja v okviru »totalne« kulturne zgodovine. Obstajajo mnoge kritike, ki zagovarjajo globalizacijo zgodovine in skrivajo polemike ter vprašanja, ki nakažujejo na to, da mikrozgodovina dovolj ne poudarja specifičnosti in raznolikosti posameznih kultur, kar Burke popolnoma zavrne. Avtor meni, da je »mikrozgodovina mikroskop, ki posamezniku ponuja ponovni vstop v lokalno zgodovino« in s tem tudi v »totalno« zgodovino.

O Burkovem dobrem poznavanju področja kulturne zgodovine nam priča dejstvo, da je avtor zelo dosleden v svojih (osebnih) spoznanjih in strokovnjak za omenjeno področje. Knjiga ponuja ogromno število primerjav in študij številnih zgodovinarjev, tudi iz prejšnjih stoletij. Želim poudariti, da je Burkovo delo odgovor oz. poskus odgovaranja na številna vprašanja in polemike o kulturni zgodovini, njenih pristopih in težav, ki jih ta disciplina srečuje na svoji poti raziskovanj, pričevanj in pripovedovanja. Ena izmed številnih težav, ki jo še danes polemizirajo,

je vprašanje pristopov oz. metod proučevanja. (Kulturna) zgodovina je razvila svoje metode raziskovanja tako kot vsaka znanstvena disciplina, toda ne glede na njene dosedanje rezultate, je to še vedno »problem«. Vodilo, katerega si je Burke zastavil že v uvodu, da prikaže metode raziskovanja »od znotraj in od zunaj« discipline, je doseglo svoj namen. Avtor poudarja pomembnost obeh pristopov, ne izključuje pa tudi kritike in mišljenja drugih strokovnjakov o izboljšanju zgodovinskih metod. Čeprav je Foucault verjel, da je delo zgodovinarja površinsko in da je potrebno »kopati globlje«, se mnogi ne strinjajo z njegovo trditvijo. Definitivno bi temu avtor oporekal, saj njegovo razmišljanje o raznovrstnosti pristopov v zgodovini narekuje, da se je potrebno posluževati ustreznih metod, odvisno od situacije oz. dogodkov, katere se raziskuje in obravnava. Raziskovanje »znotraj« stroke je tisto, kateremu je Burke posvetil več časa v knjigi kot raziskovanju »od zunaj«, katerega pa tudi ne smemo spregledati. Prvi pristop je primarnega pomena za vsakega kulturnega zgodovinarja, saj z vstopom v svet »kulturne teorije« se je potrebno seznaniti z metodami dela. Mnoge kvantitativne metode niso obrodile sadov, ker je šlo preveč za številčen odnos do zgodovinskih struktur, včasih je bil ta pristop tudi površni ali površinski. Slednja trditev podpira Foucaultovo opazko o »površinski« zgodovinski metodi, čeprav se je le-te posluževal tudi sam Burckhardt, medtem ko se Burkov način močno razlikuje od Burckhardtovega. Niti ohlapna naracija samih dogodkov za zgodovinarja ne pomeni ničesar, če ta ni podkrepljena z ustreznimi argumenti. Zgodovinar mora strukturam vdahnuti identiteto ali kot je sam Bourdier rekel, *»treba je posvečati pozornost majhnim razlikam, skozi katere se odražata struktura in pomen dogodka v zgodovini.«* Mikrozmogovina je tu zelo pomembna.

Poglejmo še drugo plat Burkove polemike o znanstvenih pristopih. Gre za načine »od zunaj« ali če rečemo, da se sodobna kulturna zgodovina ukvarja z vprašanji, kako obravnavati čas, v katerem živimo. O omenjenem pristopu avtor razmišlja sproti skozi vsa poglavja svojega dela, velik poudarek pa mu posveti predvsem v osrednjem delu knjige. »Pogled od zunaj« lahko veliko pove, morda še več kot pogled od znotraj, (pač) odvisno od konstrukcije zastavljene naloge in časovne komponente. Skozi delo sledimo, da Burke hkrati poskuša prikazati tudi različna mišljenja kulturnih zgodovinarjev (in drugih strokovnjakov sorodnih ved) o določenih zgodovinskih strukturah v času, v katerem so raziskovalci živeli. Raziskovanje in proučevanje kulturne zgodovine je bilo drugačno skozi oči tedanjega zgodovinarja kot je skozi oči današnjega zgodovinarja. Temu primerno so bile izbrane tudi metode dela. Toda kritika le-teh je vseeno razburila zagovornike »stare« kulturne zgodovine, saj interpretacije predhodnega časa (19. in 20. stoletja) spodbujajo bralca, da se sprašuje, kako premostiti stare (zgodovinske) navade zbiranja podatkov in njihovih naracij, upoštevajoč, da se polje raziskovanja stalno širši. Ali je smiselno vztrajati na starem tradicionalnem načinu ter s tem zožiti »polje« zgodovinske vede? Kakor si zgodovinar pripravi teren za proučevanje, tako si izbere tudi ustrezne metode za delo. Tukaj si zastavimo vprašanje, ali bo kulturna zgodovina postavljala pravila izbora (ustreznih) metod dela ali bo to prepuščala posamezniku? Slednje vprašanje se zdi mogoče resnično neprimerno, ker je vsakemu jasno, da posameznik zbira sebi primerno metodo. Toda zakaj se potem

porajajo tolikšne kritike o neustreznih načinih, vedoč, da se zgodovinska metoda zopet vrača nazaj na »svoje mesto«. Burke v svojem delu ne postavlja načinov in pravil za tovrstna dela zgodovinarjev. Enostavno pušča »odprta vrata« prihajajočim generacijam kulturnih zgodovinarjev, da sami izbirajo svoje metode dela, hkrati pa samo oriše oz. nakaže, kateri pristopi niso bili »priljubljeni«.

Meje (kulturne) zgodovine so se razširile, zato je potrebno izbirati pristope in si jasno postaviti cilj in obseg dela. Kot kulturni zgodovinar je avtor prakticiral vse pristope, kar se pokaže v izrednem poznavanju in razumevanju le-teh: *»Kot kulturni zgodovinar sem v vseh teh letih prakticiral različne pristope, o katerih razpravljam, od socialne zgodovine do visoke in ljudske kulture ter zgodovinske antropologije do zgodovine performansa.«*

Knjiga ponuja koherentno in dosledno branje vsakomur, kogar zanimajo izsledki in dogajanje na področju kulturne zgodovine, v zadnjem poglavju pa posveča pozornost tudi novostim, s katerimi se zapleta kulturna zgodovina. Predvsem navdihujoče Burkove komparacije prikažejo strast, ki jo avtor čuti do tovrstne zgodovine. Razprava ne ponuja samo bogate prezentacije o kulturni zgodovini, temveč tudi pestro povezanost med predmeti proučevanja in povezavo stroke z drugimi disciplinami. Nabor številnih študij in publikacij drugih strokovnjakov na tem področju jasno kažejo, da je Burkovo delo rezultanta temeljitega znanstvenega dela in zanimanja.

Natalija Mihelčič